

ben bezig het te onderzoeken en zal het misschien later kunnen vertellen. Hoe het dan ook komt, weldra duikt zijn top in het water en nu komen uit dien top eerst jonge bladeren te voorschijn en daarna wortels, die spoedig den slijkerigen bodem binnendringen en dan zijn er dus 2 aan elkaar verbonden planten. Nu kan een goed ontwikkelde plant wel 2, 3 of 4 bloeiwijzen tegelijk dragen en zoo kan men het curieuze schouwspel zien, dat er om de moederplant evenzooveel kinderen staan, die eerst met hun moeder verbonden zijn, maar later een zelfstandig leven gaan leiden. Op dit merkwaardig verschijnsel werd het eerst de aandacht gevestigd door Dr. J. J. SMITH. *) Het is volstrekt geen zeldzaamheid, elk die zich de moeite geeft naar de sawah te gaan, kan het opmerken.

De *Limnocharis* vermenigvuldigt zich dus zoowel door zaden als door afleggers. En daar het aantal gevormde zaden zeer groot en dat der afleggers niet gering is, kan het geen verwondering baren, dat de plant zoo algemeen voorkomt.

Toch is er nog een duister punt. Buitenzorg ligt \pm 250 meter boven den zeespiegel. Maar ik vond de plant ook op sawahs, die \pm 500 meter boven den zeespiegel lagen. En ze is ook op eenige plaatsen in Sumatra (Deli, Toba-meer, Telok-Betong) waargenomen. Hoe kan ze daar gekomen zijn. Natuurlijk niet door stroomend water. Door vogels misschien? Heeft iemand ooit vogels of andere dieren de zaden zien eten?

Ik kan wel een verklaring geven, maar die houd ik zelf voor onwaarschijnlijk. De jonge bladeren van de *Limnocharis* worden gaarne door inlanders en ook wel door Europeanen als toespijs bij de rijsttafel gegeten. En het zou niet geheel onmogelijk zijn, dat een inlander, meer vooruitstrevend dan het gros zijner landgenooten, het grootsche denkbeeld had opgevat eenige planten uit Buitenzorg meetenemen en op zijn sawah te kweken, ten einde vaker van de heerlijke groente te kunnen smullen. Indien het zoo is, een standbeeld voor dien nobelen grijsaard. Want grijs is hij nu wel. En als het niet zoo is, wie weet dan een betere verklaring? Haal er de Waterhyacinth maar niet bij, want die is herhaaldelijk als sierplant verzonden. En daarvoor kan onze *Limnocharis* niet in aanmerking komen.

Buitenzorg, 10 Augustus 1912.

B.

*) *Teysmannia* XIII, 1902, pag. 66.

ONZE VOGELS.

II. Roofvogels.

Ieder weet welke vogels men onder dien naam samenbrengt en elk onzer lezers zal wel eens een roofvogel gezien hebben, al heeft hij zelfs in het algemeen geen bijzondere aandacht aan vogels gewijd. Het is echter wel opmerkelijk, hoe velen er over klagen, dat ze „die Indische vogels niet kennen” en ook hoe velen onder de natuurliefebbers geen aandacht voor vogels hebben, terwijl er bij beide groepen menschen zijn, die in Europa verscheidene vogels kenden. Toch is het niet zoo moeilijk zich met een dertigtal soorten in dit land vertrouwd te maken, doordat de vorm en de eigenaardigheden van loop, vlucht en dergelijke ons dadelijk parallellen doen trekken tusschen Indische en Hollandsche vogels. Zoo kan ieder met een beetje oplettendheid in onze Djalaks de Spreeuwen herkennen en in de Koetjita den Merel. Evenzoo zullen velen boven onze havens en de sawah's roofvogels kunnen opmerken.

Nu is het wel niet altijd gemakkelijk de juiste namen van onze Indische vogelsoorten machtig te worden, doch we kunnen ons bij een groot aantal behelpen met de namen van hun Hollandsche verwanten, totdat we hier of daar den waren naam opdoen. Practisch wordt dat ook reeds lang toegepast en zoo hoort men hier ook spreken van Arenden, Kiekendieven en Valken, waarmee dan benoemd zijn vogels die door grootte, kleur en vorm sterk aan de gelijknamige vaderlandsche soorten doen denken. De hier-geborenen zijn dikwijls in betere conditie, omdat zij de landsnamen, Maleische of Javaansche, leerden kennen, ofschoon daaronder velen zijn, die tot groote verwarring aanleiding geven.

Om dan met eenige Inlandsche namen te beginnen. Van de *vijftig* roofvogelsoorten, in onze Archipel voorkomende, worden er *vijftien* met den naam *Oeloeng* of *Oeloeng-oeloeng* aangeduid en daarbij zijn zeer uiteenloopende vormen, die tot onderling zeer verschillende roofvogelfamiliën behooren. Met de namen *Alang* en *Alap-alap* is het evenzoo gesteld.

Behoudens eenige uitzonderingen zijn de roofvogels hier te lande middelmatig of groot van lichaamsomvang. De snavel is korter dan de kop en valt dus bij de — meestal hoog — vliegende vogel niet of niet bijzonder in het oog. De vlucht is groot, het dier „drijft” veelal op de lange vleugels. Doorgaans zijn ze bruin, dikwijls met witten kop en hals, terwijl borst en buik veelal gevlekt of gespikkeld zijn. Heeft men er een geschoten of kan men hem dicht naderen of met een goede kijker bijhalen, dan is een duidelijk kenmerk: de over den ondersnavel heen gekromde bovenhelft. Tevens kan men dan zien, dat de teenen en een deel van het loopbeen geen veeren dragen. De kromming van den bovensnavel alleen mag niet doen besluiten tot de indeeling bij de roofvogels. De bekende *Sala-goenting*, de *Bentet*, de *Papagaaien* en de *Uilen* vertoonen die snavelvorm ook, zonder dat ze daarom roofvogels zijn, want de andere kenmerken kloppen niet, letten we o.a. slechts op de wijze van vliegen. Heeft men nu uitgemaakt, dat men met een roofvogel te doen heeft, dan is het niet zoo eenvoudig te zeggen, welke soort men voor zich heeft. Om de meest voorkomende te doen herkennen, zullen we daarom naast de foto's nog eenige bijzonderheden geven en zoo mogelijk ook iets van hun leven vertellen.

Voornamelijk zullen we iets meedeelen van de grootere onder de Indische roofvogels, omdat die het meest onder de aandacht vallen en omdat schr. dezes van de overige soorten nog slechts weinig heeft kunnen waarnemen.

De allereerst hier afgebeelde vogel is de *Heulang*, s. *) of *Haliastur intermedius* GURN. Behalve zijn Soendaneeschen naam draagt hij nog eenige landsnamen als: *Alang bondok*, m. (Sumatra); *Alang sapa*, m. (Borneo); *Antang* (Borneo); *Oelong waoewoekoe*, m.; *Goar* (Goram); benevens de gewone verzamelnamen *Oeloeng-oeloeng* en *Alap-alap*. In VORDERMANS „Batavia vogels” vind ik den Nederlandschen naam *Stinkvogels*, die ik echter tot nu toe nog nooit hoorde gebruiken. Behalve zijn mindere welluidendheid heeft deze naam ook nog dit tegen, dat het eigenlijk de naam is van een West-Indische Gier. Een goede Nederlandsche naam is, die van *Zeearend* (Fig. 1), waaraan echter het bezwaar verbonden is, dat het een collectief-naam is.

Ieder zal deze *Zeearend* makkelijk kunnen herkennen. Kop, hals, halskraag en borst zijn wit. Doordat elke witte veer zwarte schachtstreepjes draagt, krijgt het geheel een zilveren glans. Bij jonge dieren zijn de baardjes (d.z. de zijtakjes van de schacht) nog niet alle wit maar gedeeltelijk rosbruin, zoodat daar kop, hals, kraag en borst lichtbruin zijn met witte

*) Zie noot blz. 101.

Fig. 1.

Heulang (Haliastur intermedius GURN.).

langsstrepen. Bij volwassen dieren lijkt het of de witte kop lange zwarte haren draagt, dat zijn de lengtestrepen over de schacht. Verder is de vogel mooi roodbruin, behalve de uiteinden der lange slagpennen, die zwart zijn. De meeste der roodbruine veeren zijn aan hun inplantingsgedeelte wit, welke kleur hier en daar buiten het bruin komt uitkijken.

Met het oog op de grootte zal de naam *arend* wel wat bevreesding wekken. Ik heb een opgezet exemplaar met een totale lengte van slechts 42.5 cM., waarvan dan 19 cM. voor den staart komt. VORDERMAN *) geeft als maten 49 en 20.5 cM. De lange vleugels steken een weinig over den staartpunt uit. De korte pooten zijn geel, de krachtige nagels zwart, de snavel geel met groenen glans langs den rand van den washuid, die eveneens geel is. De neusgaten in dien washuid gelegen zijn eenigszins hartvormig en tamelijk groot.

Deze vogel is voor de bewoners van kustplaatsen evenmin als voor die van het bergland een onbekende. Men ziet hem als een echte arend statig zweven, soms zeer hoog, boven de haven van Priok, doch ook boven ravijnen en vischvijvers van de Preanger. Men ziet hem echter ook naar de wijze der gieren in groote troepen bijeen, azende op afval. Het is deze vogel, die alleen of in gezelschap huist op de assemboomen van het Koningsplein te Weltevreden en die men in grooten getale vindt op de klappers aan het Goenoeng-Saharikanaal in de onmiddellijke nabijheid van de slachterijen aldaar. Minder stil en statig als arenden, doch meer als kraaien of meeuwen zitten ze daar bijeen of strijken er krijschende

*) Deze reeds genoemde ornitholoog, Dr. A. G. VORDERMAN, was Inspecteur van den Geneesk. dienst. Zijn reizen door Indië leverden hem veel materiaal, waarover hij tal van wetenswaardigheden gepubliceerd heeft.

neer op de afvalhoopen of naar het kanaalwater. Ook in de havens zijn het niet alleen visschen, die ze daar snappen, heel wat afval, afkomstig van de talrijke schepen, wordt hun daar een buit. Wanneer hij levende buit kan verkrijgen, zal hij ook die niet versmaden; de Inlanders kennen hem allen als een kuikenroover, zoodat de Nederlandsche naam *Kiekendief* niet ongepast zou zijn.

Eens kreeg ik van een belangstellend leerling een aangeschoten *Zeearend*, welk dier ik in het leven trachtte te houden. Ieder, die het dier zag, roemde de prachtige kleur bruin en het schoone van de daarboven afstekende witte veeren. Als hij over het gras fladderde — een der vleugels was gekwetst — dan stond ieder verbaasd over de lengte der slagpennen. Ofschoon mijn gevangene beter wilde eten dan mijn uilen, we konden nooit toenadering van zijn kant opmerken, hij bleef altijd even nijdig en schrikachtig. Waarschijnlijk was dat nog een gevolg van de verwonding en van den geleden angst. Helaas is het mooie dier gestorven en door achteloosheid van onzen tuinman-pluimgraaf is zijn schoon vederkleed voor ons verloren gegaan.

Fig. 2.

Bahak (Haliaëtus leucogaster Gm.).

Het dier at rauw en gekookt vleesch evenals doode visch, wat trouwens overeenkomt met zijn natuurlijke levenswijze. De kippen waren absoluut niet bang voor hem, ze bleven even brutaal als altijd en probeerden zelfs de stukjes vleesch, die bij zijn pooten lagen, weg te halen, doch dan volgde er een nijdige schreeuw en even een uitval.

Wie dit dier aan zee of het gebergte eens nu en dan kon nagaan en wat van zijn leven is te weten gekomen, zal een ruimer begrip van arend hebben verkregen dan hij had in hetgeen de schoolvertellingen en platen hem gegeven hebben en slechts paste op de *Steenarend* van Middel-Europa.

De volgende afbeelding geeft eveneens een *Zeearend*, *Haliaëtus leucogaster* Gm. (Fig. 2). Evenals de vorige komt hij overal in de Archipel voor en daardoor draagt hij tal van landsnamen. Behalve *Oeloeng-oeloeng* en *Alap-alap* nog: *Bahak*, m.; *Alang laoet*, m. (Sumatra); *Oöpo* (Celebes) en *Nawai* (Aroe-eilanden). De naam *Zeearend* verdient deze soort ten volle, men ziet hem bijna alleen aan of dicht nabij zee.

Hij is grooter dan de *Heulang*. De grootste maten, die ik vond opge-

geven waren: 72 cM. voor totale lengte, waarvan de staart 31 cM. had en voor de vlucht (van punt tot bij uitgespreide vleugels gemeten) 182 cM. Bij de vorige soort was de vlucht ongeveer 100 cM. Door zijn meerdere grootte moet hij ons derhalve dadelijk als een andere soort opvallen. Zijn kleur is overwegend bruin, kop en keel zijn rosachtig, zoodat men hem met een jonge *Heulang* zou kunnen verwarren, ware het niet, dat zijn meerdere grootte ons dadelijk andere gedachten zou brengen. Bovendien zijn nek en krop beiden bruin en de veeren bij de ooren zelfs zeer donker. Alle veeren eindigen in witte punten en die op den rug hebben duidelijk witte randen, terwijl de lichtgekleurde punten van borst en buikveeren meer rosachtig wit zijn. De vleugels en de staartpennen zijn donkerbruin, behalve dat we bij de laatsten aan het bovineinde witte veeren zien. Ook vindt men een witte vlek aan de schouders.

Deze vogel waagt zich minder in de nabijheid der bewoonde plaatsen dan de vorige soort, waardoor hij ook minder bekend is. Of hij evenals de *Heulang* ook afval eet, is mij niet bekend. Schadelijk voor onze hoenderteelt zal hij door zijn bijna uitsluitend verblijf aan zee wel niet zijn, of het moest op de kleine eilanden van de kust zijn.

De derde afbeelding is die van de *Vischarend* (Fig. 3), *Polioaëtus ichthyaëtus* HORSF. Ook hij komt in geheel Indië voor en draagt vele namen, zooals: *Dok* of *Doek*, m.; *Radja wali*, m.

Fig. 3.

Dok (*Polioaëtus ichthyaëtus*).

(Sumatra); *Tamboeaoe* (Borneo). Wat de grootte betreft staat hij tusschen de beide vorigen in. Zijn totale lengte kan 61 cM. bedragen, waarvan de staart 25 cM. inneemt. In verhouding daarmee is zijn vlucht kleiner. De vleugelpunten strekken zich in rusttoestand niet zoo ver uit als het einde der staartpennen. De hoofdkleur van deze vogel is grijsbruin, de groote slagpennen en het achterste deel der staartveeren is zwart, de rest der staartpennen

is wit evenals de veeren tusschen de pooten, die aan den staartwortel en de dekveeren onder den staart. Ook kop en hals zijn grijsbruin, doch dragen lichte vlekken op voorhoofd en achter het oog. Zijn wetenschappelijke geslachtsnaam wijst op het vettig gladde van zijn veeren, zijn soortnaam op den aard van het voedsel, visch. Ook hij schijnt meer een minnaar van het zoute dan het zoete water; ver van het zeestrand verwijderd treft men hem niet meer aan. Evenmin als de vorige *Zeearend*, *Haliaëtus leucogaster*, heb ik de *Vischarend* nooit in gezelschap aangetroffen. Nu is het best mogelijk, dat hij in den omtrek schaars voorkomt en dat men hem elders wel in troepen heeft opgemerkt. Voor mededeelingen daaromtrent houdt schr. dezes zich ten zeerste aanbevolen. A. J. K.

BIOPHYTUM REINWARDTII.

Nederl. naam: *Het gevoelige kruid* (RUMPHIUS).

Inl. namen: *Indja pajoeng*, m. *Djoekoet kakalapaän*, s. *Krambilan*, j.

Op grasgrond en op bouwland, vooral onder heggen en op beschaduwde plaatsen, komt soms vrij talrijk het plantje voor, waarvan de verschillende namen hierboven zijn opgegeven en waarmee ik mijn lezers in kennis wil brengen. In velerlei opzichten toch is 't die kennismaking overwaard. (Fig. 1).

Fig. 1.

Biophytum
Reinwardtii.

Nat. gr.

naam *Oxalis sensitiva* bekend is.

Het is een laag, eenjarig kruid, met een onvertakten, zachtharigen stengel. Op den verbreedten stengeltop zitten de talrijke evengevinde bladeren dicht opeengedrongen, terwijl uit het midden een groot aantal pedunkels, *) schermgewijs bijeengezeten, schuin omhoog staan. Elke pedunkel draagt aan den top weer een gedrongen, veelbloemige, schermvormige tros van kortgesteelde bloemen.

Fig. 2.

Bloei-stengel met twee
soorten haren.

De algemeene as der bloeiwijze, de bloemsteeltjes, de lijn-priemvormige schutblaadjes, alsmede de kelk hebben een dubbele haarbekleding. Zij bestaat deels uit korte gewone zachte haren, deels uit langere klierharen, die aan den top bolvormig zijn opgezwollen. (Fig. 2).

*) Pedunkel = steel eener bloeiwijze of eener alleenstaande bloem.